

Nr 13.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 34, vilken behandlats av tredje lagutskottet, har herr *Andersson i Tungelsta m. fl.* hemställt att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa översyn av bestämmelserna rörande vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar, med beaktande av de synpunkter som i motionen anförts, samt till nästa års riksdag förelägga riksdagen förslag i ärendet.

Översynen borde enligt motionärerna i främsta rummet avse formerna för bildande av vägförening. Bestämmelserna om vägförening borde emellertid jämkas även i vissa andra hänseenden. Länsstyrelse borde sålunda få vidgade befogenheter i ärenden rörande vägförening. Slutligen borde vägförening tilläggas befogenhet att omhändervärd vägbelysning.

Beträffande de närmare skäl, som anförts till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt länsstyrelserna i Stockholms och Värmlands län. Därjämte ha på begäran av utskottet yttranden avgivits av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund.

Gällande rätt.

Bestämmelserna om vägförening finnas i *lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar*.

Lagen äger i regel icke tillämpning å stadsplanlagt område (1 §). Beträffande annat område på landet eller i stad, inom vilket tätare bebyggelse uppkommit eller kan väntas snart uppkomma, må länsstyrelsen förordna, att fastigheterna inom området skola utgöra en vägförening. Innan sådant förordnande meddelas, skall länsstyrelsen låta vidtaga förberedande utredning samt höra byggnadsnämnden ävensom bereda vederbörande fastigheters ägare och innehavare tillfälle att å sammanträde inför länsstyrelsen yttra sig i ärendet. Kungörelse om sammanträdet skall minst fjorton dagar förut uppläsa i kyrkan och införas i ortstidning. Kommun, dit området hör, skall kallas till sammanträdet (71 §).

Vägförening har att ombesörja och bekosta väghållningen i fråga om föreningens vägar samt handhåva de i föreningen ingående fastigheternas ge-

mensamma angelägenheter i övrigt rörande dessa vägar. Föreningen må ej utöva verksamhet, som är främmande för dess sålunda angivna ändamål (73 §).

Enligt praxis (se RÅ 1946: 31) kan väghållning icke anses innefatta vägbelysning. Det torde kunna sägas, att vägbelysning enligt gällande rätt icke heller kan hänföras till vad som i lagen om enskilda vägar avses med fastigheternas gemensamma angelägenheter.

Länsstyrelsen har att kalla de inom vägföreningen röstberättigade till sammanträde för antagande av stadgar och val av styrelse. Kallelserna skola avsändas minst fjorton dagar före sammanträdet (75 §). En av föreningens tre eller fem styrelseledamöter utses av länsstyrelsen. Stadgarna skola fastställas av länsstyrelsen (74 §).

Då stadgarna fastställts och styrelse blivit utsedd, skall länsstyrelsen behandla frågan, vilka vägar som skola förklaras vara föreningens. Sedan ett i samband med den förberedande utredningen eller senare upprättat förslag härom granskats av länsstyrelsen och erforderliga besiktningar och undersökningar i övrigt verkställt, skall länsstyrelsen kalla ägarna och innehavarna av berörda fastigheter till överläggning i ärendet inför länsstyrelsen. Därefter fattar länsstyrelsen — ev. efter ytterligare utredning — beslut i saken (84 §).

Vissa tidigare ändringsförslag.

Beträffande formerna för bildande av vägförening och länsstyrelsens befogenheter i ärenden rörande vägförening må följande anmärkas.

1942 års stadsplanutrednings förslag till byggnadslag innebar, att ansvaret för vägar och allmänna platser inom byggnadsplaneområde skulle kunna åvila vägförening.

I många yttranden över stadsplanutredningens förslag ifrågasattes om vägföreningarna vore lämpliga såsom organ för byggnadsplans genomförande. Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhöll i detta sammanhang, att reglerna om vägförening i lagen om enskilda vägar fått en sådan utformning som endast med svårighet kunde förenas med det praktiska livets krav. Proceduren vid en vägförenings tillkomst vore mycket omständlig och tidsödande. Länsstyrelsen skulle, innan slutligt beslut om föreningens vägar föreläge, hålla tre sammanträden med sakägarna och meddela tre särskilda beslut, första gången om området för föreningen, andra gången om stadgarna och tredje gången om vägarna. Varje sådant beslut kunde överklagas. Härtill komme, att stora svårigheter mötte, då det gällde att snabbt få erforderliga utredningar verkställda genom sakkunnigas försorg. Länsstyrelsen hade därvidlag måst anlita vederbörande distriktslantmätare, som varit överhopade med annat arbete. I ett fall, där behovet av att vägföreningen skulle kunna träda i funktion med det snaraste vore påtagligt, hade läns-

styrelsen på hösten 1942 upptagit frågan om vägförening men hade ännu i slutet av år 1945 icke kunnat fastställa vilka vägar, som skulle vara föreningens. Orsakerna till dröjsmålet vore att söka i överklagande och svårigheter med att få fram sakkunnigutredningar. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* förklarade sig icke kunna godtaga utredningens förslag på denna väsentliga punkt i byggnadsplaneinstitutets utformning. Utredningen hade icke tagit tillbörlig hänsyn till den tungroddhet, som vidlåde vägförening. En sådan organisation hade i praktiken visat sig arbeta både mödosamt och långsamt, varigenom den betänkligt brustit i effektivitet. Det kunde, enligt vad erfarenheten givit vid handen, taga flera år att bilda en dylik förening. Liknande uttalanden gjordes av *länsstyrelserna i Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Västernorrlands och Jämtlands län*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* uppgav att en stark motvilja mot bildande av vägföreningar framträtt i länet. I de båda orter i länet, där sådan förening bildats, rådde starkt missnöje med organisationen. *Länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs, Västernorrlands och Jämtlands län* uttalade, att det, om vägföreningsinstitutet ansåges böra komma till användning vid byggnadsplans genomförande, vore nödvändigt att verkställa en översyn av detta institut i syfte att förenkla detsamma. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anmärkte i detta sammanhang att länsstyrelsen, om en vägförening skulle tredskas, t. ex. vägra att antaga stadgar eller välja styrelse, icke ägde tillräckliga maktmedel att bemästra situationen.

I fråga om tungroddheten av vägföreningsinstitutet anförde *departementschefen* (se prop. nr 131/1947 s. 141), att bestämmelserna om vägförening dittills tillämpats endast i begränsad utsträckning och att den väckta frågan om en förenkling av institutet tills vidare borde anstå i avbidan på ytterligare erfarenhet av detsamma.

I fråga om vägförenings befattning med vägbelysning gjorde *länsstyrelsen i Stockholms län* år 1946 framställning till chefen för kommunikationsdepartementet. Länsstyrelsen hemställde om sådan ändring i lagen om enskilda vägar, att till vägförenings väghållning skulle räknas även vägbelysning, alternativt förbrukning av elektrisk ström, där belysning finge anses nödig för undanröjande av trafikfara.

Lantmäteristyrelsen anförde i yttrande över framställningen bl. a. följande.

På landsbygden förekommer vägbelysning mera sparsamt. Då sådan belysning i främsta rummet har till uppgift att trygga ordning och säkerhet, där större trafik förekommer, torde den på de flesta håll betraktas som en kommunal angelägenhet. Vanligen iakttages dock inom landskommunerna en viss återhållsamhet när det gäller att ordna vägbelysning. På grund härav saknas vägbelysning inom många tätbebyggda områden, där fastighetsägarna själva anse sådan belysning önskvärd ur såväl trafik- och säkerhets- som trevnadssynpunkt och äro beredda att ikläda sig kostnaderna för ordnande av ifrågavarande belysning. Inom dylika områden böra fastighetsägarna enligt lantmäteristyrelsens mening, därest de gå samman i vägförening, kunna ordna vägbelysningen enligt i stort sett samma regler, som i övrigt gälla för vägföreningens väghållning.

Det synes alltså lämpligt, att vägförening erhåller rätt att ombesörja och bekosta vägbelysning. För detta ändamål fordras lagändring. Denna bör syfta till att giva medlemmarna i vägförening rätt att, om de så önska, åtaga sig att ordna vägbelysning inom vägföreningens område. Angeläget är därvid att tillse att möjlighet icke öppnas för kommun att på vissa fastighetsägare övervältra ansvaret för ordnande av sådan belysning som kommunen är skyldig att ordna. Bland annat på grund av intressemötsättningar av här antytt slag, som kunna uppkomma i samband med ordnande av vägbelysning, synes enligt lantmäteristyrelsens mening en närmare utredning av frågan önskvärd.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrade i anledning av länsstyrelsens framställning följande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del icke något att erinra mot att åtgärder vidtagas i syfte att bereda vägförening (för andra vägsamfälligheter torde frågan vara utan betydelse) möjlighet att ombesörja och bekosta belysning å sitt vägnät. Styrelsen anser det emellertid mindre lämpligt att detta sker på så sätt, att begreppet väghållning i enskilda väglagen utvidgas till att omfatta även vägbelysning. Det synes nämligen enligt styrelsens mening önskvärdt att nämnda begrepp även framdeles får bibehålla sin överensstämmelse med motsvarande begrepp i allmänna väglagen. Styrelsen föreslår därför att reformen genomföres sålunda, att i 73 § lagen om enskilda vägar införes en bestämmelse av innehåll, att vägförening må utöver bestyret med väghållningen ombesörja belysning å sina vägar.

Kungl. Maj:t fann den 5 augusti 1949 länsstyrelsens framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Yttrandena.

Ingen av de hörda myndigheterna, av vilka väg- och vattenbyggnadsstyrelsen emellertid endast yttrat sig i frågan om vägförenings befattning med vägbelysning, har någon erinran mot att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd.

Beträffande formerna för bildande av vägförening anför länsstyrelsen i Stockholms län följande.

Inledningsvis vill länsstyrelsen meddela, att inom detta län hittills bildats 53 vägföreningar, av vilka 42 trätt i funktion. Ytterligare ett tiotal föreningar hålla för närvarande på att tillskapas. Den tid, som förflutit från det fråga väckts om en viss vägförenings bildande till dess det sista i ärendet meddelade beslutet vunnit laga kraft, har varierat avsevärt. I vissa fall har denna tid uppgått ända till sex å sju år. Någon gång har åter tiden kunnat begränsas till halvtannat år. I genomsnitt torde proceduren ha tagit omkring fyra år i anspråk.

Till den långsamhet, som sålunda ofta präglat vägföreningarnas tillkomst-proceduren, ha skilda förhållanden bidragit. I första hand är här att framhålla, hurusom införskaffandet av den förberedande utredningen enligt 71 § lagen om enskilda vägar ej sällan dragit en tid av ett och ett halvt å två år och stundom ända till tre å fyra år. Detta kan väl ibland ha sammanhängt med utredningsarbetets natur och omfattning men vanligare torde ha varit,

att utredningsmannen — oftast vederbörande distriktslantmätare — på grund av förefintlig arbetsbalans sett sig nödsakad låta under kortare eller längre tid anstå med utförandet av dessa uppdrag. Andra anledningar till tidsutdräkten vid handläggningen av ärendena angående bildande av vägförening ha varit exempelvis, att besiktning enligt 84 § på grund av årstiden (snöförhållandena) eller av annan orsak ej kunnat verkställas förrän relativt lång tid efter det utredningsmannen till länsstyrelsen avlämnat sin utredning, att upptagna förhandlingar angående annan grund för delaktigheten än fastigheternas taxeringsvärden (76 §, andra stycket) till följd av förekomsten av meningsmotsättningar blivit segslitna samt att något av länsstyrelsen under ärendets fortgång meddelat beslut överklagats. I detta sammanhang är emellertid även att nämna det förhållandevis omständliga förfaringsätt, som på basis av lagens föreskrifter tillämpas vid bildande av vägföreningar. I sådant hänseende vill länsstyrelsen främst fästa uppmärksamheten på följande särskilda förhållande.

Enligt föreskrift i 71 § tredje stycket lagen om enskilda vägar skall kallelse till det första sammanträdet inför länsstyrelsen med vederbörande vägintrössenter ske genom kungörelse i kyrka och ortstidning. Denna kallelse når vanligen endast ett ringa antal intrössenter, och sammanträdet blir därför tämligen fåtaligt besökt. Till det andra sammanträdet åter erhålla intrössenterna jämlikt 75 § personliga kallelser, varför vid detta ofta möter upp ett stort antal personer, vilka först genom kallelsen till sammanträdet över huvud erhållit kännedom om att vägförening bildats. De tillstädeskomna äro vid sådant förhållande merendels oförberedda i saken och känna sig naturligen desorienterade. Detta leder lätt till att en irriterad och till och med oppositionell stämning uppstår vid sammanträdet, vilket i sin tur gärna har till följd, att stora svårigheter möta att få förhandlingarna att utmynna i praktiska resultat, närmast att uppnå beslut i fråga om stadgarnas innehåll och styrelsens sammansättning.

Enligt länsstyrelsens förmenande finnes grundad anledning antaga, att därest det nuvarande kungörelseförfarandet kompletterades med en föreskrift, att vederbörande intrössenter, i den mån de vore kända, skulle tillställas personliga kallelser även till det första sammanträdet, och vederbörande till följd härav redan vid detta i större utsträckning bleve insatta i frågan, förutsättningar mången gång skulle föreligga att å det andra sammanträdet upptaga och slutligen behandla — förutom frågorna om stadgar och styrelse — även spörsmålet om vilka vägar, som skola vara föreningens, övriga i 84 § tredje stycket omförmälda frågor samt grunden för delaktigheten. Härigenom skulle således ett av de tre i motionen berörda sammanträdena inför länsstyrelsen kunna slopas och proceduren ej oväsentligt förkortas. — Framhållas må, att när fråga varit om vägförening av förhållandevis mindre omfattning och av den i ärendet förebragta utredningen framgått, att det inom vederbörande bebyggelseområde förefunnits ett mera allmänt intresse att bilda vägförening, länsstyrelsen faktiskt redan i några fall kunnat, på sätt här förordats, koncentrera förbandet, vad angår intrössenternas direkta medverkan, till två sammanträden.

Länsstyrelsen i Värmlands län anför bl. a. följande.

Bestämmelserna om vägförening hava hitintills icke i något fall tillämpats inom Värmlands län. Detta förhållande torde delvis ha sin grund i bestämmelsernas invecklade och i vissa hänseenden mindre praktiska utformning. Utan eftersättande av rättssäkerhetskravet torde genom en översyn av i främsta rummet procedurreglerna avsevärda förändringar kunna vinnas.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund anser — bl. a. med hänsyn till den betydelse för genomförande av byggnadsplan den gällande byggnadslagstiftningen tillagt vägföreningsinstitutet — det vara av vikt, att detta institut kan komma till användning i önskad utsträckning. Styrelsen anser i likhet med motionärerna, att det nuvarande förfarandet är omständligt och tidsödande.

Frågan om länsstyrelsens befogenheter i ärenden rörande vägförenings tillkomst och verksamhet ha remissmyndigheterna icke närmare belyst. *Länsstyrelsen i Stockholms län* uttalar emellertid, att bestämmelserna om vägförening — bortsett från de av länsstyrelsen i dess yttrande särskilt berörda förhållandena — i stort sett väl fylla sitt ändamål.

Beträffande vägförenings befattning med vägbelysning har *länsstyrelsen i Stockholms län* hänvisat till sin ovannämnda framställning år 1946.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför i huvudsak samma synpunkter som i sitt tidigare berörda yttrande över framställningen av länsstyrelsen i Stockholms län.

Utskottet.

Redan i samband med genomförandet av gällande byggnadslag uttalades från skilda håll, att det genom 3 kap. lagen om enskilda vägar reglerade vägföreningsinstitutet vore tungrott. Ytterligare uttalanden i denna riktning ha gjorts i förevarande motion samt i de yttranden som utskottet inhämtat. Såsom en av orsakerna till tungroddheten anföres, att en alltför omständlig och tidsödande procedur föreskrivits för bildande av vägförening. Reglerna om vägförening sägas ha fått en sådan utformning som endast med svårighet kan förenas med det praktiska livets krav.

Det har också framhållits andra orsaker till att vägförening vore en svårhanterlig organisationsform. Enligt vissa yttranden fördröjes sålunda bildandet av vägförening ofta på grund av att lantmätare eller andra sakkunniga icke i tillräcklig omfattning stå till länsstyrelsernas förfogande för erforderliga utredningsarbeten.

Det synes med hänsyn till vad nyss nämnts tänkbart att den tungroddhet, som vägföreningsinstitutet också enligt utskottets mening besitter, icke kan helt undanröjas genom en omarbetning av lagen om enskilda vägar. Åtskilligt torde likväl stå att vinna genom att formerna för bildande av vägförening överses. Utskottet vill därför tillstyrka att en utredning härom kommer till stånd.

Motionärernas uppfattning att vägförening bör äga befogenhet att omhänderha belysning av väg delas, som nämnt är, av flera myndigheter, bl. a. lantmäteristyrelsen och länsstyrelsen i Stockholms län. Om vägförening får denna befogenhet, kunna svårigheterna att draga klara gränser för vägför-

enings kompetens — t. ex. gentemot kommun — och att vid beviljande av statsbidrag skilja mellan olika grenar av en vägförenings verksamhet måhända bli avsevärda. Dessa svårigheter tala mot motionärernas uppfattning, i synnerhet beträffande de fall, då enighet råder om hur kostnaderna för belysning av vägförenings vägar skola fördelas. I nämnda fall finnes nämligen möjlighet att vid sidan av vägföreningen skapa en ekonomisk förening för omhändertagande av belysningsfrågor. Det synes emellertid utskottet vara av stort värde om belysningskostnaderna, i den mån de icke åvila kommunen, kunna fördelas på enskilda intressenter på ett rättvist sätt, även om vissa ägare eller innehavare av fastigheter inom området vägra att bidra till kostnaderna. Den av motionärerna förordade utvidgningen av vägförenings kompetens torde ge möjligheter till en sådan fördelning. Utskottet anser sig därför böra förordade en utredning även i nu berörda hänseende.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en översyn av bestämmelserna rörande vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar.

Stockholm den 25 april 1950.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Carl Edmund Eriksson, Nils A. Larsson, Werner, Eskilsson, Krügel*, Boo och Ivar Nilzon; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Ericsson i Sörsjön, Holm, Ahman, Andersson i Mölndal, Jansson i Aspeboda* och Larsson i Karlstad samt fröken Vinge*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.